

**НАУКА ТА ОСВІТА В
УМОВАХ ВІЙНИ:
ГЛУХІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА
ДОВЖЕНКА**

**23-24 травня
2024 року**

**МАТЕРІАЛИ ЗВІТНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

РОЗДІЛ 2

УДК: 378
Н-34

*Схвалено вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
(протокол №13 від 29 травня 2024 року)*

Програмний комітет:

Голова:

Луценко Г. В. – проректор з науково-педагогічної роботи.

Відповідальний секретар:

Федорова Л.Г. – методист відділу аспірантури, докторантури та наукової роботи.

Члени програмного комітету:

Дмитренко А. П. – завідувач кафедри теорії і методики дошкільної освіти, голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету дошкільної освіти;

Маринченко Є. О. – відповідальний за наукову роботу факультету технологічної і професійної освіти;

Хлонь Н. В. – відповідальна за наукову роботу факультету природничої і фізико-математичної освіти;

Кабиш М. Ю. – відповідальна за наукову роботу Навчально-наукового інституту філології та історії;

Тітаренко С. А. – відповідальна за наукову роботу факультету дошкільної освіти;

Тихонова А. П. – відповідальна за наукову роботу Навчально-наукового інституту педагогіки і психології;

Андросенко А. О. – голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету технологічної і професійної освіти;

Мозговий О. С. – голова ради Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених Навчально-наукового інституту філології та історії.

Н-34

Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка»: збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції здобувачів вищої та фахової перед вищою освітою. За заг. ред. Луценка Г.В. Глухів. 2024. Ч.2. 628 с.

Електронна версія збірника розміщена на сайті Глухівського НПУ ім. О.Довженка у відкритому доступі за інтернет адресою: <http://new.gnpu.edu.ua/uk/nauka/studentska-naukovo-doslidnytska-dijalnist.html> у розділі НАУКА - Студентська науково-дослідницька діяльність та надіслана на пошту учасникам

До збірника увійшли матеріали доповідей здобувачів фахової передвищої, вищої освіти за результатами роботи над науковими дослідженнями.

Основна мета заходу: популяризація діяльності активних, талановитих, креативних молодих учених у різних галузях науки, сприяння у реалізації їхнього творчого і наукового потенціалу.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Відповідальність за науковий рівень тез доповіді, обґрунтованість висновків, а також, достовірність результатів і дотримання авторських прав несуть автори, а також, їх наукові керівники.

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024

© Автори публікацій, 2024

ЗМІСТ		
ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО СТУПЕНЯ «ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ»		4
Шифр	СПЕЦІАЛЬНОСТІ	
011	ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	4
012	ДОШКІЛЬНА ОСВІТА	44
013	ПОЧАТКОВА ОСВІТА	60
015	ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	76
032	ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ	105
073	МЕНЕДЖМЕНТ	132
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ		147
СЕКЦІЯ	ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	147
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	193
СЕКЦІЯ	ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ, СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ	233
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ		286
СЕКЦІЯ	УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	286
СЕКЦІЯ	АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДА	307
СЕКЦІЯ	ІСТОРІЇ, ПРАВОНАВСТВА ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	342
ФАКУЛЬТЕТ ПРИРОДНИЧОЇ І ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ		355
СЕКЦІЯ	ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ ТА ІНФОРМАТИКИ	355
СЕКЦІЯ	БІОЛОГІЇ, ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ	360
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН	367
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ		376
СЕКЦІЯ	ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ	376
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	442
СЕКЦІЯ	ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	466
ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ		516
СЕКЦІЯ	ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	516
СЕКЦІЯ	ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	561
СЕКЦІЯ	ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	576
ВСП «ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ГЛУХІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА»		585
СЕКЦІЯ	ЦК ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ	585
СЕКЦІЯ	ЦК ГУМАНІТАРНО-СОЦІАЛЬНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ	592
СЕКЦІЯ	ЦК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	603
СЕКЦІЯ	ЦК ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	607
СЕКЦІЯ	ЦК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ	616
СЕКЦІЯ	ЦК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	624

- О.А. Чумаченко, С.П. Жукова]. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка, 2023. 46 с. URL: <http://46.201.250.252/bitstream/handle/123456789/1959/Біобібліографічний%20показник%20Белашов%20В.І%20%282%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 15.04.2024).
2. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 2. С. 157–162. URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/issue/view/6> (дата звернення 15.04.2024).
3. Гриценко А. П., Колієнко А.А. Особливості викладання історії та релігійного виховання в Глухівському учительському інституті (1874–1917 рр.). *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 3. С. 119–125. URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/234/217> (дата звернення 15.04.2024).
4. Гриценко А. Пам'яті Валерія Івановича Белашова (1949–2022). *Сіверянський літопис*. 2023. Вип. 3. С. 141–142. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/353/299> (дата звернення 15.04.2024).
5. Гриценко А. Пам'ять про дослідника «Глухівського періоду в історії Гетьманщини. *Сумський історичний портал: сайт*. URL: <https://history.sumy.ua/research/article/9745-hrytsenko-andrii-pamiat-pro-doslidnyka-hlukhivsko-ho-periodu-v-istorii-hetmanshchyny.html> (дата звернення 15.04.2024).
6. Колієнко А. А. Історичне краєзнавство: поняття, функції, наукове підґрунтя. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XV: Наукові пошуки в контексті викликів і конфліктів*. 2023. Т. 15. С. 26–27. URL: https://www.researchgate.net/profile/Anzelika-Golub/publication/375672294_Istoricne_kraeznavstvo_ponatta_funkcii_naukove_pigrunta/links/6555f356b1398a779d91e27f/Istoricne-kraeznavstvo-ponatta-funkcii-naukove-pigrunta.pdf#page=26 (дата звернення 15.04.2024).

Гринчук Роман Васильович,

аспірант 1 року навчання, спеціальності 032 Історія та археологія

Навчально-наукового інституту філології та історії

Науковий керівник: д-р пед. наук, доц. Гриценко А. П.

УРОДЖЕНЦІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ГЛУХІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ

Уродженці Житомирської області, не дивлячись на віддаленість двох північних регіонів українського Полісся – Глухівщини та Житомирщини, плідно представлені серед викладачів, що працювали в різний час у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, який цього року відзначає 150-річний ювілей від часу заснування [14].

Одним з перших, у 1931 році почав працювати у тодішньому Глухівському інституті соціального виховання на посадах викладача та заступника директора по науково-навчальній роботі Юхим Омелянович Ковмір [2, с. 74-75]. Після закриття історичного факультету в Глухові 1935 року був переведений до Ворошиловградського педінституту на посаду декана та викладача історичного факультету, а з 1938 року він був переведений на роботу до Житомирського педагогічного інституту, де обіймав

НАУКА ТА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ:

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

1874 - 2024

посади декана вечірнього факультету, заступника директора з навчально-наукової роботи і завідувача кафедри історії СРСР (до червня 1941 року). Проявивши себе на відбудові закладів вищої освіти Житомирщини, Ю. Ковмір у 1946 році був призначений ректором Житомирський державного педагогічного інституту. За вказівкою заступника міністра освіти УРСР Юхим Ковмір у 1957 році був переведений до Глухівського державного педагогічного інституту на посаду заступника директора (проректора) по навчально-науковій роботі, а з 1961 до 1967 року - старшого викладача історії КПРС [8, с. 119; 9, с. 126]. Історія Глухівського національного університету значно досліджена [3; 4; 5; 6; 10; 11; 12; 13], однак, вченими не достатня увага зосереджена аналізу діяльності окремих викладачів закладу вищої освіти. 1966 році Ю. Ковмір був обраний деканом факультету підготовки вчителів 1 - 4 класів. Але вже 6 вересня 1967 року був звільнений з посади у зв'язку із переходом на інше місце роботи у Київській області [2, с. 75-76; 8, с. 119-120; 9, с. 126-127].

Також із Житомира перейшов на роботу до Глухівського інституту Георгій Петрович Іллін – 50-річний кандидат технічних наук. До серпня 1977 року він обіймав посаду начальника конструкторсько-технологічної лабораторії Житомирського заводу станків-автоматів. В педагогічному інституті працював старшим викладачем кафедри загальнотехнічних дисциплін і фізики. У січні 1979 року був обраний по конкурсу в Житомирській філії КПІ [1, с. 111].

Рік, з серпня 1986 до серпня 1987 року в Глухівському державному педагогічному інституті ім. С. М. Сергєєва-Ценського працювали подружжя Зубовичів: 27-річний Віктор Сигізмундович та 2 роки молодша Галина Петрівна. Вони були уродженцями, відповідно, с. Строків Попільнянського району та с. Романівка Дзержинського (з 2003 р. - Романівського) району Житомирської області. Обидвоє, у 1986 році закінчили філологічний факультет Київського ордена Леніна і Ордена Жовтневої Революції державного університету імені Т. Г. Шевченка за спеціальністю «Філолог. Викладач української мови і літератури». Працювали асистентами кафедри мов і літератури [1, с. 109-110].

Але найдовше у закладі вищої педагогічної освіти Глухова працював Казнадзей Йосип Моїсейович. Він народився 15 листопада 1907 року в с. Ходорків Сквирського повіту Київської губернії (нині - Попільнянський район Житомирської області). Після закінчення в 1931 році соціально-економічного факультету Київського педагогічного інституту професійної освіти працював серед іншого й на рідній Житомирщині – у Почуйківській школі (нині Попільнянський район, Житомирської області). З 1944 по 1952 рік викладав у Конотопському учительському інституті. А потім виховав не одне покоління вчителів, пропрацювавши 33 роки в Глухівському державному педагогічному інституті. З 1952 року він перебував на посаді старшого викладача кафедри мови Глухівського педінституту. Наприкінці грудня 1964 року захистив в Київському університеті ім. Т. Г. Шевченка кандидатську дисертацію на тему: «Розмовно-просторічна та діалектна лексика віршованих творів А. Т. Твардовського». Проте, диплом кандидата філологічних наук отримав лише у січні 1970 року, а через два роки - диплом доцента. 2 січня 1985 року звільнений з роботи у зв'язку із виходом на пенсію [8, с. 113].

Це далеко не повний перелік зв'язків між Житомирщиною та Глухівщиною, який свідчить про ґрунтовну та плідну співпрацю.

Список використаних джерел

1. Гирич Я. М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952 – 1991

НАУКА ТА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ:

Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

1874 - 2024

рр.» (Літери «Д – І»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2015. Вип. 3. С. 100-112. URL:

https://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/gyrych_ya._m._materialy_do_biografichnogo_sl_ovnyka_naukovo-pedago.pdf (дата звернення: 13.05.2024).

2. Гринчук Р. Керівники Житомира у роки післявоєнного відновлення (на прикладі життєпису ректора Юхима Ковміра). *«Глухівські історико-філософські читання»: збірник наукових праць* / [редкол.: Гриценко А.П.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 69-71. URL: <http://46.201.250.252/bitstream/handle/123456789/2920/74-77.pdf?sequence=1> (дата звернення: 13.05.2024).

3. Гриценко А.П., Ащаулова Т.А. Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х – 1900-х роках. *Сумський історико-архівний журнал*. 2022. № XXXIX. С. 26-32. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2022.i39.p.25 (дата звернення: 13.05.2024).

4. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах*. 2023 № 2. С. 157–162. URL : <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21> (дата звернення: 13.05.2024).

5. Гриценко А. П., Колієнко А. А. Особливості викладання історії та релігійного виховання в Глухівському учительському інституті (1874–1917 рр.). *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 3. С. 119-125. URL : <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.16> (дата звернення: 27.03.2023).

6. Гриценко А. П. Розвиток Глухівського педагогічного інституту у 1990-х роках. *Сіверщина в історії України: збірник наукових праць*. Ніжин, 2022. Вип. 15. С. 140 – 147.

7. Гриценко А.П., Курок О.І. До питання періодизації історії Глухівського державного педагогічного інституту на рубежі ХХ - ХХІ століть. *Освіта і наука ХХІ століття* : матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів. (м. Глухів, 4 травня 2022 р.). 2022. С. 48-49.

8. Крижанівський В. М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952 – 1991 рр.» (літера «К»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2015. Вип. 3. С. 113-125. URL: <https://cutt.ly/Mw7XZRAQ> (дата звернення: 27.03.2023).

9. Крижанівський В. М. Матеріали до біографічного словника «Науковопедагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1924 – 1941 рр.» *Історичні студії суспільного прогресу*. 2018. Вип. 6. С. 112- 147. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/532326.pdf> (дата звернення: 22.03.2023).

10. Курок О. І., Гриценко А. П. Досвід формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у Глухівському учительському інституті у 1874–1917 роках. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 13. Київ – Глухів, 2020. С. 233 – 237.

11. Курок О., Гриценко А., Крижанівський В., Чумаченко О. Глухівський інститут в 1917 – 1924 рр.: між дерусифікацією та українізацією. *Сіверянський літопис*. 2023. № 1. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.58407/litopis.230105> (дата звернення: 13.05.2024).

12. Курок О., Гриценко А. Заснування Глухівського учительського інституту. *Актуальні питання дослідження вітчизняної історії й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах НУШ: збірник наукових праць*. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2022. Вип. 1. С. 19-23.

13. Курок О.І., Гриценко А. П. Організація фахової підготовки майбутніх педагогів у Глухівському учительському інституті у 1870-х роках. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 50, № 3, Ч. 1 С. 12-24. URL : <https://drive.google.com/file/d/182VCBkC9-qYdkoz1j2mGgLebtmGkpLdo/view> (дата звернення: 13.05.2024).

14. Курок О., Гриценко А. Славні ювілеї глухівського національного педагогічного університету в 2024 році. *«Глухівські історико-філософські читання»*: збірник наукових праць / [редкол.: Гриценко А.П., голова та ін.]. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет ім. О. Довженка, 2024. Вип. 2. С. 11 – 15. <http://46.201.250.252/handle/123456789/2906>

Кулібова Ярослава Володимирівна,

аспірантка 1-го року навчання спеціальності 032 Історія та археологія

Навчально-наукового інституту філології та історії

Науковий керівник: д-р пед. наук, доц. Гриценко А. П.

ГАМАЛІЇВСЬКИЙ (ХАРЛАМПІЇВСЬКИЙ) МОНАСТІР: ІСТОРІЯ ХХ СТОЛІТТЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Пустинно-Харлампіївському Гамаліївському монастирю належить важливе місце в релігійному житті України козацьких часів. Зокрема, тут знайшли свій останній притулок його покровителі – гетьман Іван Скоропадський, його дружина Анастасія Маркович і чимало представників цього роду. Також обитель вважають однією з найнеоднозначніших пам'яток архітектури Лівобережної України; її історія розпочалась ще в XVIII столітті. Географічно монастир знаходиться на лівобережжі річки Шостка в невеликому селі Гамаліївка Шосткинського району Сумської області [1, с. 114]. Мета роботи — проаналізовано історію Гамаліївського (Харлампієвського) монастиря в ХХ столітті та сьогоденні.

При Ксенофотні на початку ХХ століття в монастирі жили 36 черниць і 74 послушниці. Настоятелька обителі мешкала на першому поверсі архіерейських покоїв, які були поруч із трапезною церквою, а черниці та послушниці жили в чернечих келіях. На другому поверсі була приймальня, де були розміщені портрети видатних осіб усіх часів, та вітальня, яку прикрашали старовинні меблі.

Незадовго до революції, яка відбулась у 1917 році, монастир відвідав видатний український історик, громадянський діяч та публіцист Д. Дорошенко. Свої враження від обителі він описав у праці «Гетьманський монастир», яка була опублікована в 1919 році. У той період в Гамаліївському монастирі жили вже понад 250 черниць та послушниць, а настоятелькою була Євдокія Кузина — Дионисія. За спогадами Д. Дорошенка, обитель у той час нагадувала велику трудову спілку, де на першому плані був господарський інтерес. Кожна монахиня знала свою роботу: одні вишивали, інші обробляли землю, готували їжу тощо.

Але спокій у обителі тривав недовго, з приходом радянської влади в Гамаліївському монастирі було тривожно. Відповідно до декрету РНК від 23 січня 1918 року «Про відокремлення церкви від держави та школи від церкви», комуністи розпочали масштабні антирелігійні дії, які супроводжувались тиском на священників, закривали монастирі й храми, відбирали у них майно тощо [2, с. 10].

Черниці обителі були неабияк стурбовані такими діями влади, тому, бажаючи її

